

Havs
och Vatten
myndigheten

Lokal åtgärdssamordning i Kilaån

Författare: Mia Sklenar, Länsstyrelsen i Södermanland och Anneli Carlén,
Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund

Ansvar för innehållet i denna rapport ligger helt hos författarna.
Innehållet återspeglar inte Europeiska unionens hållning.

Titel: Lokal åtgärdssamordning i Kilaån

Författare: Mia Sklenar, Länsstyrelsen i Södermanland och Anneli Carlén, Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund
Mia Sklenar, Länsstyrelsen i Södermanland och Anneli Carlén, Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund

Omslagsbild: Dialogmöte med Bålsjöåns Vattenvårdsförening och Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund

År: 2024

Innehåll

Summary in English.....	2
1 Sammanfattning	3
1.1 Bakgrund	4
1.2 Resultat	4
1.3 Användningsområden för resultaten	5
2 Genomförande	6
2.1 Steg 1: Förberedelser	6
2.2 Steg 2: Genomförande.....	6
2.2.1 Kommunikation och relationsbyggande	6
2.2.2 Åtgärdssamordning.....	8
2.2.3 Underlag för att starta ett åtgärdsarbete	8
2.2.4 Roller och myndighetsutövning	9
2.2.5 Efter projektets slut	10
2.3 Budget och finansiering.....	10
2.4 Andra viktiga lärdomar	11
3 Uppföljning och utvärdering.....	12
3.1 Uppföljning av effekter i miljön	12
3.2 Uppföljning av projektets bidrag till kapacitetsutveckling, socioekonomiska effekter och ekosystemtjänster.....	12
3.3 Dokumentation och dataförvaring	13
4 Resultat	14
4.1 Effekter i miljön	16
4.1.1 Projektets bidrag till genomförandet Förvaltningsplanen för Norra Östersjöns vattendistrikt.....	16
4.1.2 Klimateffekter.....	18
4.2 Effekter på ökad kunskap, kapacitet	18
4.2.1 Stimulera och inspirera till fler åtgärder	18
4.3 Effekter samverkan och nätverk.....	19
4.4 Socio-ekonomiska effekter	20
4.5 Ekosystemtjänster.....	22
4.6 Nyttor för partners	22
4.7 Ringar på vattnet.....	22
5 Kommunikation och resultatspridning	23
5.1 Kommunikationsstrategi.....	23
5.2 Kommunikationsaktiviteter	23
5.3 Resultat av kommunikationsaktiviteter	23
5.4 Lärdomar från kommunikationsarbetet.....	24
6 Fortsättning/After-LIFE	25

Summary in English

Kiladalen is an old agricultural area with major eutrophication problems in lakes and streams. Within LIFE IP Rich Waters, the Nyköpingsåarnas water management association, NYV, in collaboration with the county administrative board in Södermanland, LSTD, has started a local water office. The office worked mainly to bring about local measures against eutrophication in Kiladalen and provide support in applications to improve the aquatic environment, help with the basis for permit applications, fieldwork, and geographical analyses of soil and water conditions. Inspiration days and workshops are also arranged. The work has been based on a strong local commitment from farmers and landowners.

The project was part of a larger sub-project to reduce nutrient leakage from agricultural land through measures in three catchment areas, where different models for action coordination are tested. The subproject had a strong link to the LEVA project, which the Swedish Maritime Administration launched, HaV, in 2019. the Nyköpingsåarnas water management association had a LEVA coordinator who worked in parallel in other areas.

The number of people reached in the project has been about 270. The project in Kiladalen has resulted in the formation of a new local water group, Bålsjön's water management association and Kiladalen's water management association have been recast and the work has been more focused on action coordination.

Several workshops and meetings have been held within the framework of the local water office.

Several grant applications have been made in collaboration with local actors, some of which have been rejected and some have been granted.

The results have been communicated as lessons learned in a checklist for successful bottom-up work. The checklist can be used in other projects where cooperation with local associations and landowners needs to be carried out, for example by county administrative boards or water management associations.

The local water office work has resulted in an action plan named Kila on! It is a good basis for continued development and local anchoring of action proposals. The action plan will be able to continue to be developed even after the project completion by the various actors in the area, as each after these measures are implemented, new ideas take shape.

The work in the river basin of Kilaån will continue after the end of Rich Waters.

1 Sammanfattning

Kiladalen är en gammal jordbruksbygd med stora övergödningsproblem i sjöar och vattendrag. Inom LIFE IP Rich Waters startade Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund, i samarbete med länsstyrelsen i Södermanland, ett lokalt vattenkansli. Kansliet verkade främst för att få till stånd lokala åtgärder mot övergödning i Kiladalen, och ge stöd i ansökningar för att förbättra vattenmiljön, hjälpa till med underlag för tillståndsansökningar, fältarbeten och geografiska analyser av mark- och vattenförhållanden. Man arrangerade även inspirationsdagar och workshops. Arbetet byggde på ett starkt lokalt engagemang från lantbrukare och markägare.

Projektet har ingått i ett större delprojekt för att minska näringsläckage från jordbruksmark genom åtgärder i tre upptagningsområden, där olika modeller för åtgärdssamordning prövats. Delprojektet har haft starka kopplingar till LEVA-projektet, som startades av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, år 2019. Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har haft en LEVA-koordinator som arbetar parallellt inom andra områden.

Antalet personer som nåddes i projektet har varit cirka 270 st. Projektet i Kiladalen har resulterat i bildandet av en ny lokal vattenförening, Bålsjöns vattenvårdsförening och Kiladalens vattenvårdsförening har stöpts om och arbetat mer inriktat mot åtgärdssamordning.

Flera workshops och möten har hållits inom ramen för det lokala vattenkontoret.

Flera bidragsansökningar har gjorts i samarbete med lokala aktörer, varav några har avslagits och några har beviljats.

Resultaten har kommunicerats som lärdomar i en checklista för framgångsrikt underifrånarbete. Checklistan kan användas i andra projekt där samarbete med lokala föreningar och markägare behöver genomföras, till exempel av länsstyrelser eller vattenvårdsföreningar.

Det lokala vattenkontorets arbete har resulterat i en handlingsplan med namnet Kila on! Det är ett bra underlag för fortsatt utveckling och lokal förankring av åtgärdsförslag.

Handlingsplanen kommer att kunna fortsätta att utvecklas även efter projektet slutförande av de olika aktörerna i området, som var och en efter dessa åtgärder är implementeras, nya idéer tar form.

Samverkan i Kilaåns avrinningsområde kommer att fortsätta efter utgången av Rich Waters.

1.1 Bakgrund

Delprojektets namn: Lokal åtgärdssamordning i Kilaån

Startdatum: 2017-01-01

Slutdatum: 2024-06-30

Parter: Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (NYV), Länsstyrelsen Södermanland (LSTD)

Delprojektets mål: Målet är att utveckla ett kraftfullt och levande intressentdeltagande från markägare med ett underifrånperspektiv. Målet är att skapa sex lokala vattengrupper och forum för långsiktig dialog och samarbete kring frågor och aktiviteter som påverkar vattenkvaliteten. Dessa förväntas inkludera minst 250 individer.

Förväntade resultat:

- Skapa transparenta och effektiva metoder för att ta fram de åtgärder som behövs för att uppnå god vattenstatus och god motståndskraft mot klimatförändringar i ett avrinningsområde.
- Skapa ett forum för dialog mellan länsstyrelser, vattenvårdsförbund och lantbrukare runt vattenfrågor.
- Öka antalet ansökningar om medel för att genomföra projekt för bättre vattenkvalitet i Kiladalen.
- Skapa minst en våtmark för att minska näringsläckage från vatten. Målet är att få bort minst 30 kilo fosfor per år. Samtidigt kommer våtmarken minska vattennivån i diket vilket gör att projektet också har en klimatanknytning.
- Skapa ett lokalt vattenkansli (water hub) som kan fortsätta ge råd kring åtgärder och inspirera lokala aktörer att fortsätta det långsiktiga arbetet för bättre vatten och implementering av förvaltningsplanen.
- Åtminstone 250 intressenter (individer) ska nås.

1.2 Resultat

Ett lokalt vattenkansli har arbetats fram och finns på plats i form av en samarbetsyta mellan Länsstyrelsen i Södermanlands län; Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund och Kiladalens vattenvårdsförening.

Regelbundna möten har hållits mellan dessa aktörer och samarbetet utvecklas kontinuerligt. Antal aktiva personer i projektet uppgår 2024-06-30 till cirka 270 stycken.

Projektet har i Kiladalen resulterat i att en ny lokal vattengrupp, Bålsjöns vattenvårdsförening, bildats samt att Kiladalens vattenvårdsförenings stöpts om och arbetet har blivit mer inriktat på åtgärdssamordning. Sedan har det med hjälp av LEVA bildats ytterligare vattengrupper:

- Dunkerns vattengrupp
- Husby-Oppunda vattengrupp
- Sibbofjärdens vattengrupp
- Yngarens vattengrupp

Flertalet workshops och möten har hållits inom ramen för lokalt vattenkansli. Ett flertal bidragsansökningar har gjorts i samarbete med lokala aktörer, varav vissa har fått avslag och vissa har beviljats.

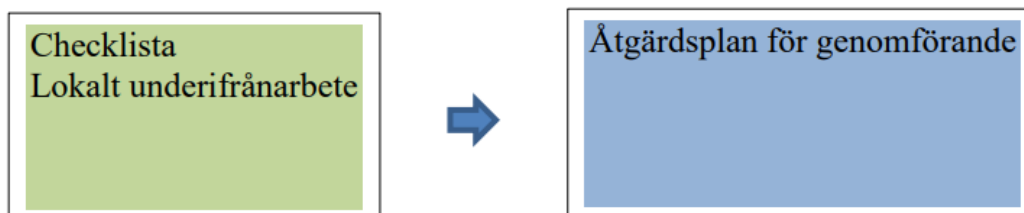
Projektet har resulterat i en rad lärdomar samlade i en metodbeskrivning för ett lyckat underifrånarbete ”Kilametoden”.

1.3 Användningsområden för resultaten

Metoden kommer att vara mycket användbar och inspirerande för Sveriges myndigheter som jobbar med vattenförvaltning. Fokus kommer att ligga på att utveckla ett kollektivt förhållningssätt mellan intressenter och aktiviteterna i de tre delåtgärderna när vi definierar framtida åtgärder. I kombination med aktiviteterna som görs inom Rich Waters-delprojekt C6, kommer aktiviteterna också att säkerställa en idealisk geografisk spridning och säkerställa att den utvecklade metoden når alla intressenter på alla nivåer .

Resultaten i form av lärdomar finns samlade i en metodbeskrivning för ett lyckat underifrånarbete ”Kilametoden”. Den kommer kunna användas i andra projekt där samarbete med lokala föreningar/sammanslutningar av markägare behöver utföras, exempelvis av länsstyrelser eller vattenvårdsförbund. Metoden har omnämnts och spridits i flera forum som konferenser och workshops. ”Kilametoden” finns tillgänglig på Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds och Länsstyrelsen i Södermanlands hemsida och på Rich Waters hemsida efter projektets slut.

Det lokala vattenkansliarbetet har resulterat i en åtgärdsplan som döpts till ”Kila på!” Det är ett bra underlag för fortsatt utveckling och lokal förankring av åtgärdsförslag. Åtgärdsplanen kommer kunna fortsätta utvecklas även efter projektavslut av de olika aktörerna i området, då det vart efter att dessa åtgärder genomförs formas nya idéer.

2 Genomförande

2.1 Steg 1: Förberedelser

Personal: För att skapa ett lokalt vattenkansli behövs en projektledare på varje organisation inom samarbetet. I Kiladalens fall handlar det om en projektledare på Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund och en på Länsstyrelsen i Södermanland.

Förankringsprocess: I början på projektet startades en förankringsprocess i båda organisationerna där fokus låg på att jobba mot att identifiera kritiska punkter och de mål som blivit satta i ansökan.

Kontakt med lokala aktörer: För att lägga en grund i att skapa ett lokalt vattenkansli hölls en inledande workshop med syftet att lägga grunden inför det kommande samarbetet.

Fokus har varit på markägare men även kommun, intresseorganisationer och allmänheten har bjudits in till samtal genom åren.

Viktiga lärdomar:

- För att arbetet ska bli gjort behöver projektledare befogenheter och kanaler för att kunna matcha projektets behov då det är risk att arbetstid går åt till andra uppgifter i stället. Att projektet prioriteras av ledningen och att återkommande internrapportering sker är därför nödvändigt.
- Tidigare och snabbare spridning av information om projektet till alla aktörer är nödvändigt. I Kiladalen var endast Kiladalens vattenvårdsförbund, Kilaåns regleringsföretag och Rädda Bålsjögruppen involverade till en början. Hade information spridits ut tidigare hade antagligen projektet fått en bredare förankring i Kiladalen. Här spelade dock Covid-19 en stor roll då vi verkligen var på gång och hade planer för kommunikationsåtgärder som sedan inte kunde genomföras. Vi kan konstatera att digitala miljöer fungerar i etablerade kontaktnät men som spridning av information till en bredare målgrupp är det en mycket sämre mötesmiljö än fysiska möten.
- Kom ihåg att hålla koll på ekonomin under projektets gång. Om det oförutsett blir mer pengar över kan det bli möjligt att anställa en extra resurs.

2.2 Steg 2: Genomförande

2.2.1 Kommunikation och relationsbyggande

Kommunikation och samverkan har varit två centrala delar i projektet där kontinuerliga möten mellan det lokala kansliet och Kiladalens vattenvårdsförbund har varit viktigt för ett bättre och starkare samarbete. Genom att hålla i olika typer av inspirationsdagar som fältbesök och workshops har relationen med markägare upprätthållits. De har då också kunnat ge sina åsikter, synsätt och önskemål om åtgärder. Det har även varit viktigt att eventuella konflikter tagits upp och blivit lösta i mindre grupper med de berörda. Motstående intressen har lyfts fram för att

tydliggöra olika intressenters roller. Alla måste få komma till tals och det är viktigt att vara öppensinnad eftersom det tar tid att bygga ett förtroende. Det får ta den tid det tar.

För att synas och kunna kommunicera projektet ut till den bredare allmänheten medverkade projektet på vattenveckan i Södermanland under 2018, 2019 och 2021 tillsammans med aktörer som Katrineholms kommun, Lantbrukarnas Riksförbund och Naturskyddsföreningen. Vattenveckan är en del av Södermanlands miljömålsarbete vars syfte är att lyfta behovet av god vattenstatus och öka förståelsen om vatten som en användbar resurs i många områden. Det kan handla om allt från livsmiljöer för växter och djur till fritidsintressen och livsmedel. Vattenveckan samordnas av Länsstyrelsen i Södermanland och anordnas i samarbete med flera olika organisationer.

Projektet har gjort regelbundna uppdateringar via sociala medier och producerat filmer och rapporter som varit viktiga för att behålla vi-känslan mellan det lokala kansliet, markägarna och allmänheten. De digitala kanalerna blev även ett användbart verktyg för att minska distansen mellan projektdeltagarna som kan ha skapats när pandemin bröt ut och fysiska möten inte var möjliga. Vid Extremsituationer som med Covid-19-pandemin kan sociala medier användas. Det är dock viktigt att tänka på att många i målgruppen kan vara i riskgrupp eller ovana användare av dessa typer av plattformar. Vi kan konstatera att digitala miljöer fungerar i etablerade kontaktnät men som spridning av information till en bredare målgrupp är det en mycket sämre mötesmiljö än fysiska möten.

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har dessutom medverkat i både internationella och nationella, regionala och lokala sammanhang för att sprida kunskaperna om underifrånarbete.

Minnesanteckningar och dokumentation ska alltid återkopplas och det har varit viktigt att se till så att information sprids vidare till de andra lokala aktörerna via till exempel samrådsmöten. En lokal organisation kan inte verka som enskild spridare av information om arbetet. Engagemanget blir bättre om informationen kommer direkt till aktören än om den vidarebefordras via mellanhänder.

Kiladalens Vattenvårdsförening tillsammans med Länsstyrelsen i Södermanland och Nyköpingsåarnas Vattenvårdsförbund.

2.2.2 Åtgärdssamordning

Som ett resultat av mötena med de lokala aktörerna har åtgärdsplanen "Kila på!" tagits fram och använts som utgångspunkt för olika kompletterande projektansökningar av det lokala kansliet. Det lokala kansliet har dessutom samverkat med andra lokala föreningar som Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna, Rädda Bålsjön med flera. De slutsatser och lärdomar som kan tas med från projektet är att åtgärdssamordning till största del är ett kommunikationsprojekt. Fungerar inte kommunikationen så fungerar inte åtgärdsarbetet och då blir det en avsaknad på nya initiativ och samverkan ute i bygderna. För att få i gång miljöåtgärder behövs det därför en projektmotor som till exempel det lokala vattenkansliet eller en LEVA-samordnare.

2.2.3 Underlag för att starta ett åtgärdsarbete

Att starta upp arbetet genom att ta hjälp av befintliga kartunderlag är bra för att få ett grepp om vilka platser som är lämpliga för åtgärder. I Kiladalen har två gårdsvisa vattenvårdsplaner tagits fram - en för en spannmålsgård och en för en hästgård. Vattenvårdsplanerna är ett underlag för enskilda gårdar att minska läckage av näringsämnen. Även erosionskartor har använts för att identifiera olika områden som är lämpliga för våtmarksåtgärder och fosforfällor. Tillsammans med Kiladalens vattenvårdsförbund har "hotspots" identifierats för åtgärder som kan göra extra bra nytta för markägarna. När Kiladalsprojektet startade upp användes strukturkalkning som första åtgärd. Effekten bedömdes via en utvärderingsenkät vilken visade att strukturkalkning är en bra och enkel åtgärd som engagerar och leder till fortsatt åtgärdsarbete. Viktigt att komma ihåg dock är att lantbrukarna

har god kännedom om sina marker och vilken typ av åtgärd som passar var. Befintligt kartunderlag har därför mest använts för att bekräfta markbeskaffenhet men framför allt varit nyttig för att få i gång ett samtal kring åtgärder och placering.

2.2.4 Roller och myndighetsutövning

Innan vidare arbete kan genomföras, se över hur de projektledande organisationernas olika roller ser ut och hur tanken är att de ska se ut under samarbetets gång. Här har Länsstyrelsen i Södermanlands län verkat mer för ett effektivt myndighetsutövande snarare än rådgivande insatser, vilket har resulterat i bildandet av en intern vattengrupp som används till nio olika vattenrelaterade ärenden. Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds roll i projektet har varit annorlunda. Här har tanken snarare varit att vara rådgivande, stöttande och samordnande. Att föra dialog i handläggning mellan aktörer av ärenden underlättar och minskar missförstånd. Det är bra om de olika organisationernas roller gentemot markägare och lantbrukare är tydliga redan i början av projektet.

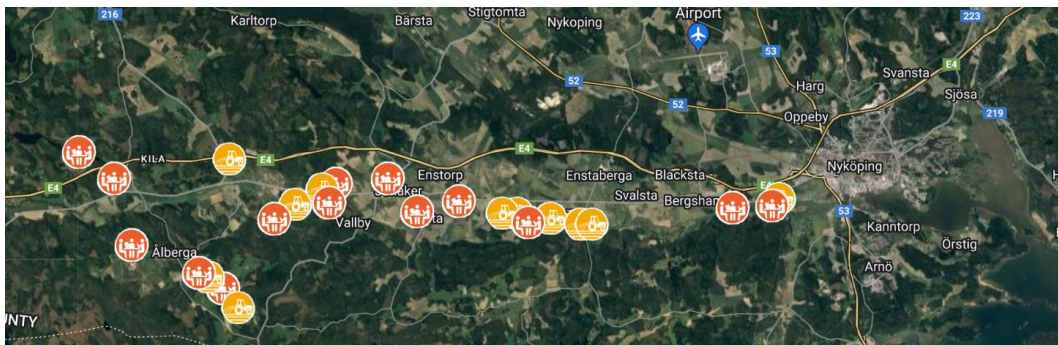

Ola Pettersson, Länsstyrelsen i Södermanlands län, och Kjell Johansson, lantbrukare i Kiladalen.

Viktiga lärdomar:

- Att lyfta upp lokala goda exempel är betydelsefullt. Det bygger en lokal stolthet som ger ett ökat engagemang som i sin tur ger ringar på vattnet. En god åtgärdssamordning bygger på goda relationer och tillit, och det tar tid att samverka och få till ett effektivt arbetssätt. Att hitta ett win-win-läge där åtgärder ger minskad övergödning samtidigt som produktionen ökar är också fördelaktigt.
- I takt med de åtgärder som har gjorts i Kiladalen har Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund tagit fram en punktkarta som konkret visar hur mycket som faktiskt har hänt i området sedan start. Att visuellt kunna visa de

åtgärder som gjorts har varit viktigt för att uppmärksamma projektets framgångar.

Åtgärder genomförda i Kiladalen kan ses på nvvf:s hemsida, www.nvvf.se.

2.2.5 Efter projektets slut

Efter projektets slut behöver uppkomna arbetssätt och nätverk underhållas så att inte arbetet som gjorts går förlorat. Ett förslag är att fortsätta hålla regelbundna nätverksträffar med markägare, medverkande organisationer och myndigheter. Förhoppningen är att både Länsstyrelsen i Södermanlands län och Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund kommer att ha resurser och vilja att även i framtiden samverka kring vattenfrågor i Kiladalen och övriga vattenområden.

2.3 Budget och finansiering

Den totala budgeten var 617 124 EUR för Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund och Länsstyrelsen i Södermanlands län varav 126 404 EUR för Länsstyrelsen i Södermanlands län och 490 720 EUR för Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (tidigare budgetfördelning har justerats mellan parterna under projektets gång).

Den största delen kostnader i projektet var arbetstid. En stor del av övrig budget för Länsstyrelsen i Södermanlands län gick till att göra fyra skyltar om projektet som sattes upp på olika platser i Kiladalen. Till dessa hör också en webbplats som nås genom QR-kod på skyltarna där ljudfil och mer information finns. Förtäring var inte budgeterat, men budget har använts för detta, eftersom projektet innebar möten med markägare där möjligheten att bjuda på mat var en fördel. I övrigt var det kostnader för att hyra lokal och samtalsstöd vid ett seminarium tidigt i projektet, som hjälpte i en låst situation.

För Länsstyrelsen i Södermanlands län har arbetstid varit billigare än beräknat, samt övriga kostnader dyrare. Överskottet på arbetstid gjorde att det fanns möjlighet att anställa en extra resurs under ett år.

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har lagt in mer arbetstid än beräknat. Arbetet har prioriterats i Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds verksamhet och därmed har mer resurser lagts ned i arbetet från förbundets sida. Förbundet har

även haft flera goda synergieffekter genom att vi haft en LEVA-samordnare anställd med goda agrara kunskaper som ibland rådfrågats. En lärdom är att Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund kanske skulle vågat utöka budgeten i ansökan då mer resurser än tänkt lagts ner i projektet.

2.4 Andra viktiga lärdomar

Denna projektform innebär i princip att bygga relationer, vilket tar tid. Det krävs tålamod och envishet för att bygga förtroende. Det är viktigt att se till att det finns en stabil finansiering vid igångsättande av projekt som detta, då dessa processer tar tid. Annars resulterar de i misstro och slöseri med tid och resurser. Det är även viktigt att inte förvänta sig några resultat i början - det tar tid innan åtgärderna kommer i gång när man "aktiverar" ett nytt område. Fokusera på relationsbyggande i början. Det kan vara lite frustrerande men betalar sig i slutändan.

Mia Svedäng, SNF och Patrik Aspblad på Bålsjögård pratar om möjliga vattenåtgärder på gården.

3 Uppföljning och utvärdering

Resultat rörande arbetsmetoden har i stort dokumenterats i rapporten ”Evaluering, lärdomar och fortsättning efter projektet” samt rapporten ”Gräsrotsperspektivet”.

Allt arbete genom åren har kontinuerligt publicerats i Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds årsrapporter: 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 och 2024.

3.1 Uppföljning av effekter i miljön

De indikatorer som vi har använt för att kunna avgöra om mål och förväntade resultat är uppfyllda är:

- Fosforhalter i Kilaån på Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds fasta provtagningsplatser. Där ser vi att trenden i fosfor i Kilaån går nedåt, vilket vi tror främst beror på den omfattande strukturräkningen som gjorts i området.
- Den baselinedata vi använt är provtagningsresultat från 2016 och tidigare innan projektet började.
- Våra provtagningsplatser i Kilaån följs löpande (vissa varje vecka) av vattenvårdsförbundet, och att förbundet har installerat flödesmätare i Kilaån. SLU mäter kontinuerligt med sina online-sensorer.

Inom LIFE IP Rich Waters använder Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund följande provtagningsplatser i Kilaån:

Plats	Namn	x	y
N36	Kilaåns utlopp	6513800	1569250
N41	Flätens utlopp	6520410	1526180
N42	Ålbergaån	6513480	1544000
N43	Fadabäcken	6512720	1560170
N44	Vretaån	6513400	1543900
N45	Idbäcken	6514178	1569234

Provtagningsplatserna övervakas kontinuerligt varje månad, förutom N36 som provtas varje vecka. Inom LIFE IP Rich Waters installeras en flödesmätare i Kilaån, som ett komplement till provtagningarna. Dessutom genomför SLU mätningar med sina sensorer, även de en del av LIFE IP Rich Waters.

3.2 Uppföljning av projektets bidrag till kapacitetsutveckling, socioekonomiska effekter och ekosystemtjänster

Indikatorer som använts för att följa upp resultat:

- Fosforhalt i Kilaån
- Antal personer aktiva i projektet
- Antal inskickade bidragsansökningar
- Antal personer som upplever att de fått en ökad kunskap om åtgärder, hur man söker bidrag med mera.

Metoder och verktyg för uppföljningen:

- Provtagning
- Enkät i Kiladalen gjorde under 2021. Enkäten fick 32 svar.

3.3 Dokumentation och dataförvaring

Dokumentation av arbetsmetoden kommer efter LIFE IP Rich Waters slut att förvaras på Länsstyrelsen i Södermanlands län och Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund. Den kommer att göras tillgänglig på parternas webbplatser för att andra ska kunna använda sig av den. Relevant data förvaras hos nationell datavärd, men även hos Länsstyrelsen i Södermanlands län och Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund.

4 Resultat

Det lokala vattenkansliet finns på plats. Regelbundna möten hålls mellan Länsstyrelsen i Södermanlands län, Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund och Kiladalens vattenvårdsförening. Samarbetet utvecklas kontinuerligt.

Att få till ett underifrånarbete i Kiladalen har gått bra eftersom engagemanget och gruppen Kiladalens vattenvårdsförening redan fanns i området då projektet startade 2017. Den stora utmaningen i projektet har varit att få kommunikationen att fungera mellan lokala aktörer och Länsstyrelsen i Södermanlands län. I samband med detta bildade länsstyrelsen en intern vattengrupp där det ingick tjänstemän från tillsyn, kulturmiljö, lantbruksenheten och länsstyrelsens projektledare inom Rich Waters. Sedan den gruppen bildades har beredningsprocessen kring ärenden och ansökningar fungerat mycket smidigare.

Som en del i kommunikationen med externa parter har Länsstyrelsen i Södermanlands län även förtydligat sina olika roller. Konceptet en kommunikationsväg in och en väg ut har diskuterats.

Aktiva personer i projektet är cirka 270 stycken (2024-06-30).

Sex lokala vattengrupper är bildade:

- Kiladalens vattenvårdsförening (fanns sen tidigare men har inte jobbat aktivt med åtgärdssamordning)
- Bålsjöns vattenvårdsförening
- Dunkerns vattengrupp
- Husby-Oppunda vattengrupp
- Sibbofjärdens vattengrupp
- Yngarens vattengrupp

Startmöte ute i det fria för den nybildade Bålsjöns vattenvårdsförening.

Ett forum för långsiktig dialog och samarbete kring problem och aktiviteter som påverkar vattenkvaliteten har skapats. Flertalet workshops och möten har hållits och förhoppningen är att dessa ramar kan uppehållas.

Ett flertal bidragsansökningar har gjorts i samarbete med lokala aktörer, varav vissa har fått avslag och vissa har beviljats.

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har under åren bidragit till ett antal olika ansökningar för kompletterande projekt från olika bidragsinstanser:

Ansökningar 2018

- Ansökan om lokal åtgärdssamordnare lämnades in 2018-08-20 till Havs- och vattenmyndigheten. Projektet beviljades (stödbidrag: 2 822 000 Skr).
- LONA-projektet: Dagvattenpark i Oxelösund. Beviljades.
- LONA-projektet: Våtmarken Erkan. Beviljades 2018-09-14 (Stödbidrag: 600 000 Skr)
- Landsbygdsprogrammet: Projekt i Björken Våtmarken vid Fräkentorp (Sökt bidrag: 890 000 Skr) Har beviljats.
- Ansökan till Havs- och vattenmyndigheten om Småskalig Vattenvård, lämnades in i april 2018. Beviljades ej.
- LOVA-projekt: Strukturstyrning och kalkfilterdiken i Kiladalen. (Stödbidrag: 1 209 776 Skr).
- LOVA-projekt: Strukturstyrning vid Yngaren (Stödbidrag: 451 360 Skr).

Ansökningar 2019

- LOVA- ansökan om Småskalig Vattenvård, beviljades (Stödbidrag: 320 000 Skr). Samverkansprojekt med SNF som projektledare.
- LOVA- ansökan: Rädda Bålsjön, ett lokalt övergödningsprojekt projekt med vassröjning och kornhalmsöar. (Stödbidrag: 500 000 Skr)

Ansökningar 2020

- LOVA-ansökan ”Strukturstyrning på åkermark och täckdiken med kalkfilterdiken” ansökan ändras under 2021 till att gälla markkartering.
- Horizon, Grean Deal-ansökan AMICI, samarbetsprojekt med Plymouth Marine Center och EarthWatch. Beviljades ej.

Ansökningar 2021

- LOVA-ansökan ”Kila på” -handlingsplan för åtgärder i Kiladalen. Beviljades ej.
- LONA-ansökan Vattentätt. Beviljade. (Stödbidrag 1 980 000 Skr).
- Formas, Blå innovation-Återvät, ett samarbetsprojekt med Stockholm Resilience Center. Beviljades. (Stödbidrag 1 450 000 Skr)

Ansökningar 2022

- LOVA-ansökan ”Kila på 2” -handlingsplan för åtgärder i Kiladalen. Beviljades delvis! LONA-ansökan Vattentätt. Beviljades. (Stödbidrag 787 500 Skr).
- LOVA- ansökan: LEVA vidare. Beviljades ej. (Stödbidrag: 2 356 800 Skr)

Ansökningar 2023

- LOVA- ansökan: LEVA vidare 2. Beviljades. (Stödbidrag: 1 564 000 Skr)
- LONA-ansökan Vattentätare. Beviljades. (Stödbidrag 2 385 000 Skr).
- LONA-ansökan Mervatten. Beviljades ej. (Stödbidrag 1 917 000 Skr).
- Formas, Genomförandeprojekt, Blå innovation-Återvät Mer!, Ett samarbetsprojekt med Stockholm Resilience Center, Skogsstyrelsen och SLU. Beviljades ej. (Stödbidrag 14 505 239 Skr)
- BaltCOP, Interreg. Samarbetsprojekt med WWF. Beviljades. (Stödbidrag 5 834 867 Skr)

Ansökningar 2024

- LOVA- ansökan: LEVA 2025-2027. Beviljades ej. (Stödbidrag: 2 433 600 Skr)
- Vattenvårdsplaner Från Gård till Å, Jordbruksverket. Beviljades. (Stödbidrag: 2 356 040 Skr)

Av alla dessa projektansökningar har totalt medel för 5 974 960 Sek gått till åtgärder i Kiladalen, jämte åtgärdssamordningen i Rich Waters.

4.1 Effekter i miljön

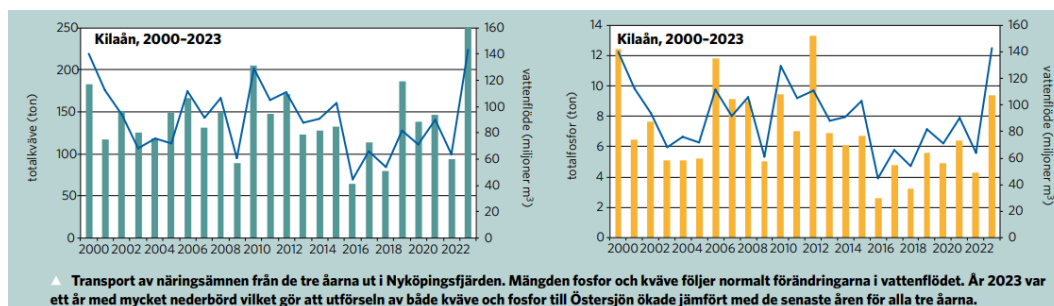
4.1.1 Projektets bidrag till genomförandet Förvaltningsplanen för Norra Östersjöns vattendistrikt

Berörda vattenförekomster:

Kilaån (Tuna-Nyköping) SE651337-156489

Kilaån (Gammelsta-Tuna) SE651345-155397 -ingen ändrad status från 2016 till nuvarande

Kilaån (Kila-Gammelsta) SE651376-154585

Transport av näringsämnen från Kilaån ut i Nyköpingsfjärden.

Mängden fosfor och kväve följer förändringarna i vattenflödet. Det som sticker ut under 2019 är mängden kväve från Kilaån, som inte följde flödet som brukligt, och som var högre än normalt. Det här beror troligen på att 2019 var så väldigt torrt och att det då lagrats kväve i marken under året som frigjordes med hjälp av senhöstens nederbörd.

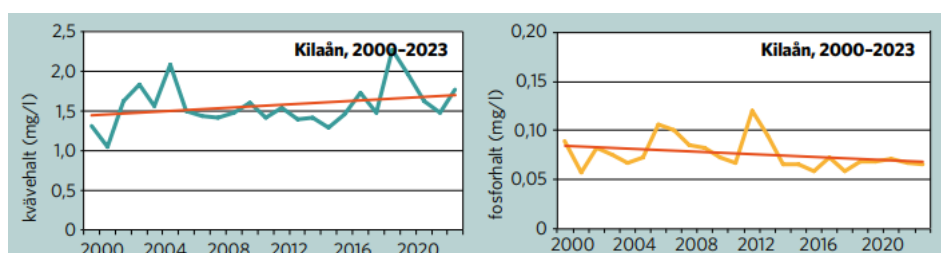

Bild: Årsmedelhalerna av kväve och fosfor 1976-2023. Den röda trendlinjen visar att belastningen av fosfor minskar i Kilaån, medan kvävet istället ökar.

Trenderna för fosfor pekar nedåt för Kilaån, vilket är positivt. Hur stor roll de senaste årens torka haft är svårt att veta något exakt om. I Kilaån har strukturkalkningen av jordarna förmodligen lett till att jordarna blivit bättre på att lagra in fosfor. Belastningen av fosfor har i princip tre större källor; jordbruksmark, avlopp/avloppsrenings-verk och interngödning från sjöarna. Från marken sker utsläppen under höst-vintern-vår. Från avloppen sker utsläppen året om och från sjöarna under sommarperioden. Den minskade trenden beror troligen minskad tillförsel från jordbruksmarken och avloppen.

Strukturkalkningsåtgärderna i Kilaån har troligt minskat tillförseln av fosfor. Här syns också tydligt den ökade mängden kväve i förhållande till flödet. Trenderna för kväve ökar dock. Varför kvävet ökar vet vi inte riktigt, det kan ha att göra med ökande nedfall av atmosfäriskt kväve från förbränning och från trafiken. Hur stor betydelse den låga nederbörden och därmed flödet har är lite tidigt att säga, men den är nog rätt betydande. En regel är att höga flöden ger höga halter näringsämnen. Vi får följa utvecklingen kommande år för att se om trenden fortsätter.

4.1.2 Klimateffekter

Återvätning leder till ett ökat upptag av koldioxid i landskapet och en ökad resiliens vid framtida översvämningar. Ett exempel på projekt som ökar resiliensen är anläggandet av våtmarken Erkan.

4.2 Effekter på ökad kunskap, kapacitet

Intressegrupp: lantbrukarna i Kiladalen. Projektet har ökat delaktighet genom att stärka kommunikationen med ansvarig myndighet. Även rollerna har tydliggjorts och förväntningarna stämmer bättre överens med vad man faktiskt kan göra. Engagemanget har också ökat hos lokala nybildade vattengrupper till exempel Rädda Bålsjön då man fått hjälp att mobilisera sig och göra åtgärder själva.

Intressegrupp: allmänheten. Projektet har fått publicitet i media och skyltarna i Kiladalen har lett till en ökad kunskap hos allmänheten om Kilaåns miljöproblem. Vi har varit på plats vid flertalet evenemang och pratat med allmänheten, bland annat en fältdag för skolbarn där cirka 45 barn medverkade.

Övergödningsproblematiken har lyfts upp på ett helt annat sätt i Kiladalen än tidigare gentemot samtliga aktörer. Det har bidragit till att vi börjat jobba mer tillsammans med miljöproblemet mot ett gemensamt mål. Önskan är att skapa en vi-känsla.

Projektet har visat på behovet av kortare och bättre beslutsvägar och samordning internt på Länsstyrelsen i Södermanlands län. Det har bildats en vattengrupp på länsstyrelsen. Intresset för Rich Waters på länsstyrelsen har ökat och man har fått upp ögonen för vad ett EU-projekt kan föra med sig i form av kunskap och nätverk.

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har fått en större kontaktyta i och med projektet. Arbetet som ett vattenvårdsförbund genomför har fått större uppmärksamhet nationellt.

Önskan är att skapa en vi-känsla vilket vi uppnått inom projektets kärngrupp, men det behöver upprätthållas. Workshopen i januari 2020 bidrog till en ökad förståelse mellan aktörer och en möjlighet att bli lyssnad på och att bli bemött på ett respektfullt sätt. Detta har varit ett sätt att bygga tillit och motarbeta fördomar. Inom projektet har kommunikationen förbättrats mellan olika aktörer.

4.2.1 Stimulera och inspirera till fler åtgärder

Metod och lärdomar från samarbetsmetoden har dokumenterats för att komma andra vattenvårdsförbund, länsstyrelser eller andra organisationer och markägare till nytta. Markägare i Kiladalen kommer fortsatt kunna använda sig av handlingsplanen med åtgärder för lärdom och för att utveckla nya åtgärdsförslag. Föreläsningar om vikten av underifrånperspektivet har hållits för flertalet aktörer, både nationellt och internationellt.

Exempel på spridningsaktiviteter:

- Studiebesök i Danmark i november 2022 med utbyte med projektet LIFE IP Natureman. Flera aha-upplevelser då det finns många likheter mellan projekten.
- Presentation om för Waterdrive (Interreg Baltic Sea region) 2021-11-18.
- Presentation på digital LIFE-konferens 2021-03-30.
- Medverkan i inspirationsdagar för kommuner där vi berättade om hur vi arbetat med lokala åtgärder.
- Medverkan på Världsnaturfondens Östersjödagar på Almedalsveckan 2024 där vi pratade om vårt gräsrotsarbete. Ett 50-tal deltagare var på plats och ännu fler deltog via länk.

4.3 Effekter samverkan och nätverk

- Diskussioner har inletts med aktörer från Water Drive i Litauen rörande ett nytt Interregprojekt via informationssamarbeten med Västerviks kommun.
- LEVA-samordnare med nätverk har tillkommit.
- Interna samarbeten har skett mellan delprojekten inom Rich Waters exempelvis gällande interngödning av sjöar, gårdsvisa vattenplaner, erosionskartor och sensor för mätning av näringsämnen i Kilaån.
- Olika typer av samarbeten har uppstått som en effekt av de kompletterande åtgärderna.
- Delprojektet har bland annat lett till medverkan i Horizonprojektet MONOCLE och samarbete med organisationen Earthwatch. Det ledde till en ansökan kallad "AMICI" till EU Green Deal-projekt som ej blev beviljat.
- Samverkan med Naturskyddsföreningen i projektet Småskalig vattenvård.
- Samverkan med Världsnaturfonden kring Interreg projektet BALT Cop, som lett till en beviljad ansökan och ett samarbete med Estland och Lettland.
- Bra samarbete med LRF både lokalt och nationellt.
- Samarbete med Rotary Nyköping/Oxelösund angående Östersjöns miljö.
- Fördjupad kontakt med Nyköpings kommun -mellan markägare och projektledning vilket har lett till enklare kontaktvägar i ärenden.
- Stärkt dialog och samarbete mellan lantbrukare och Länsstyrelsen.
- Samverkan och stöttning mellan de olika projekten i Rich Waters via projektledningen.

Gunnel Persson syr ihop säckar med kornhalm till Rädda Bålsjöprojektet.

4.4 Socio-ekonomiska effekter

För vårt delprojekt vill vi lyfta fram det lokala kapacitetsbyggandet och deltagandet från målgrupper. Redan före projektet fanns ett starkt lokalt engagemang att bygga på, framför allt från lantbrukare och markägare. Delprojektets fokus på åtgärdsarbetet innebar dock en större bredd och till viss del annat fokus. Länsstyrelsen har upplevt att det funnits en ny möjlighet till dialog med markägare, då det funnits en historik i området med att markägare upplevt utmaningar med myndighetsutövning.

Delprojektet har anordnat möten och workshops. Inställningen har varit att bjuda in brett till alla som velat och därför inte begränsat intresse från början. En enkät som gjordes inom projektet visar att den breda inbjudan, att lantbrukare får känna sig som en del av lösningen och inte problemet, och engagerat stöd har uppskattats av boende och markägare i Kiladalen. Projektet har lett till ett stort deltagande av markägare och brukare (arrendatorer), räknat till areal täcks.

Projektet har även lett till skapandet av lokalt vattenkansli i Kiladalen, men även att exempelvis Bålsjöns vattenvårdsförening och Kiladalens vattenvårdsförening har utvecklats under projektets gång

Projektledaren för delprojektet menar att tilliten stärkts både mellan markägare, och mellan markägare och myndigheter genom projektet.

Rekreativa värden

Vi menar att projektet har bidragit till positiva värden för hela Kilaådalen, och att de kompletterande åtgärderna bidragit till stora rekreativa värden. Ett exempel är ett mycket vackert fågeltorn. Skyltarna som satts upp för att informera om de olika områden informerar om projektet och är tänkta att locka till utflykter i Kiladalen.

Invigning av fågeltornet i Erkan 2024.

Tillgänglighet

I samband med framtagandet av skyltar som berättar om projektets olika åtgärder har det även gjorts en ljudvandring vilket till exempel möjliggör för synskadade att ta del av informationen tillhörande nytt rekreativsområde vid Erkan.

Kiladalen är ett Natura2000 område. Då åtgärderna syftar till att höja kvaliteten på vattenmiljön kommer detta även höja kvaliteten på Natura2000-området.

Ett exempel på rekreativsområde är fågeltornet vid våtmarken Erkan som gör att fler har möjligheten att uppleva området.

Det skulle kunna skapas nya arbetstillfällen genom att kvaliteten på naturen höjs och tillskapande av rekreativsområden som lockar både närboende och mer långväga gäster med ökning av restaurangbesök och gästnätter. Våtmarken Erkan är ett bra exempel på ökad tillgänglighet. Effekt har märkts bland annat genom att antalet besök av fågelskådare i våtmarken Erkan ökat.

Åtgärderna har ökat den lokala kunskapen och lett till branschutveckling vad det gäller projektering och markbearbetning. Åtgärderna har även lett till lokala arbetstillfällen.

Åtgärderna har även lett till att aktivera pensionärer runt Bålsjön.

4.5 Ekosystemtjänster

Indirekt har delprojektet lett till ett minskande av näringsläckage till Kilaån vilket hjälper reglerande ekosystemtjänster (vattenrening) att komma i balans. Byggandet av fågeltorn i Erkan bidrar till rekreation och kulturella ekosystemtjänster.

Skyltarna och ljudvandringen som har satts upp för att informera om de olika områdena och åtgärder som gjorts informerar om projektet och är tänkta att locka till utflykter i Kiladalen. Även uppförande av fågeltorn vid Erkan kan komma att ha positiva effekter på friluftslivet och besöksnäringen i området.

4.6 Nyttor för partners

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har dragit nytta av att vara med i projektet. Ekonomiskt i form av att projektet finansierat en tjänst som i sin tur har lett till av ökad kunskap och kapacitet. Socioekonomiskt då vi fått ett större nätverk vilket i sin tur lett till nya affärskontakter och sedan skapat ringar på vattnet i form av nya projekt.

För länsstyrelsen har projektet bidragit till regional utveckling och effektivisering av arbetsmodellen internt. Det har även gett nya kontakter och ekonomisk nytta då en tjänst tillkommit genom projektet.

4.7 Ringar på vattnet

Projektet har lett till flertalet kompletterande projekt, se uppräknings ovan. Förhoppningen är att all extern kommunikation kring projektet har entusiasmerat andra och lett till liknande åtgärder.

5 Kommunikation och resultatspridning

5.1 Kommunikationsstrategi

Kommunikationsstrategin som togs fram för projektet i början av projektperioden har som mål att skapa intresse bland markägare och andra för åtgärder och bidra till ökad acceptans, sprida kunskap och inspirera utanför projektområdet.

Målgrupper är markägare, markavvattningsföretag, kommuner och andra verksamhetsaktörer inom projektområdena, men även allmänhet och intressenter utanför projektområdet.

Strategin beskriver att befintliga kanaler ska användas så mycket som möjligt till exempel hemsida, rapporter och Facebook. Fysiska möten i form av seminarier och workshops ska hållas för att främja samarbetet. Presentationer ska hållas på lokal, regional och nationell nivå och studiebesök och enklare informationskampanjer som vattenveckan används för att nå de olika målgrupperna. Filmer används för före- och efterdokumentering.

Strategin har inte reviderats utan har fortfarande känts aktuell, dock fanns ett ökat fokus på digital kommunikation under pandemin.

5.2 Kommunikationsaktiviteter

Aktivitet	Målgrupper
Framtagande av ny hemsida för Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund	Föreningar, allmänhet, myndigheter, medlemmar
Workshop om strukturskalkning oktober 2019	Lokala aktörer
Produktion av årsrapporter för Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund, varje år	Allmänhet, medlemmar, intressenter
Vattenveckan	Allmänhet
Workshops	Lokala aktörer
Utvecklat Facebookinformation med tätare inlägg	Allmänhet
Presentationer på olika workshops/seminarier/konferenser	Intressenter, myndigheter
Frukostmöten	Intressenter och markägare

5.3 Resultat av kommunikationsaktiviteter

- Antalet följare på Facebook är 293 stycken och det är cirka 20-110 kommentarer per inlägg.
- Åtta rapporter har publicerats.

- Flera studiebesök har hållits i Kiladalen.
- Medverkan har skett på externa seminarier/konferenser/workshops, bland annat på de flesta av Rich Waters arrangemang.
- Flera workshops med deltagande av lokala aktörer har hållits.
- Projektet har figurerat i lokal massmedia flertalet gånger (se förteckning över artiklar). Relationen med massmedia är god och de har gärna förmedlat budskapet till våra målgrupper.

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund har fått väldigt mycket beröm för sina insatser genom åren och är numera ett välkänt vattenvårdsförbund. Detta har definitivt Rich Waters bidragit till.

5.4 Lärdomar från kommunikationsarbetet

Vattenveckan anordnades 2023 med positiv respons. Flertalet föreningar pratade med allmänhet och varandra. Kanske hade evenemanget kunnat användas till att göra enkät eller liknande bland förbipasserande allmänhet?

Fotoutställningen Krafttag för bättre vatten fanns på plats i Nyköping under våren 2024. Vi upplevde det som svårt att nå ut till allmänhet trots hjälp från kommunens miljöstrateg och kommunikationsenhet. Annons i Nyköpingsguiden var ett bra tips från Nyköpings kommun. Kanske hade invigningen kunnat hållas utomhus för större publik, men april månad kändes lite osäker vädermässigt.

En lärdom från arbetet med skyltarna i Kiladalen är att länsstyrelsen behöver äga alla webbplatser som är kopplade till myndigheten. Vi fick även upprätta en tillgänglighetsredogörelse för webbplatsen i efterhand då vi ej hade koll på rutinen.

Invigningen av Erkans fågeltorn blev en bra kommunikationsmöjlighet där vi sammanfattade projektet och visade på åtgärder kopplat till kommunikation som till exempel skyltarna.

Även om vi trott vi nått ut till många markägare så visade frukostmötena vi arrangerade att nya aktörer nåddes, till exempel Svenska kyrkan. Frukostmöten är bra form för att nå upptagna lantbrukare och markägare.

Att använda andras kommunikationsvägar, till exempel kommunens är ett bra sätt.

6 Fortsättning/After-LIFE

”Kilametoden” som finns dokumenterad hålls tillgänglig på Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds och Länsstyrelsen i Södermanlands läns hemsida och den kommer att finnas på Rich Waters hemsida efter projektets slut. De nätverk som byggts upp under projektets gång kommer finnas kvar vilket underlättar för fortsatt spridning av resultat både inom och utanför projektområdet.

En idé som har kommit upp är att göra Kiladalen till ett biosfärsområde. Detta är ännu inte förankrat och ska undersökas vidare.

På länsstyrelsen kommer det fortsatt finnas en ansvarig för Kiladalsarbetet inom ramen för Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö (ÅFM). Arbetet med en revidering av programmet kommer att påbörjas under hösten och att fortsätta med dialogen runt Kiladalen föreslås bli en åtgärd.

Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund behöver säkerställa personal genom andra bidragsformer för att fortsätta driva processer men kommer att ha fortsatt kontakt med markägare/lantbrukare i Kiladalen samt Länsstyrelsen.

Havs
och Vatten
myndigheten